Nødtvungent Forsvar.

Motto: Kjærligheden er langmodig, er velvillig; Kjærligheden bærer ikke Nid; Kjærligheden bruger ikke Fremfusenhed, opblæses ikke; den er ikke usømmelig, søger ikke sit Egt, forbitres ikke, tænker ikke Ondt; den glæder sig ikke over Uretfærdighed, men glæder sig ved Sandhed; den fordrager Alt, tror Alt, haaber Alt, taaler Alt. 1 Cor. 13, 4—7.

No. 12. } Marts 1883. { 1ste Aargang.

Brev fra H. Løken.

Ærede Fader i Kristo!

Jeg takker Dem meget for Deres Brev til mig offentliggjort i „Nødtvungent Forsvar" No. 2, ligesom jeg ogsaa takker den ærede Prestekonference for dens Imødekommenhed med mig. Deres Brev har jeg læst over flere Gange og efter bedste Evne overveiet, ligesom jeg ogsaa her har anvendt Deres Raad at søge Guds Aands Hjælp til Forstaaelsen af hans Ord. O, at vi ret ofte og hjertelig bad om Guds Aands Hjælp til at forstaa Ordet. Især i den senere Tid er jeg bleven bange for, at under de mange Lærestridigheder har der ikke været saa meget Bøn om selv at finde det Rette som Tak for at have fundet det og Bøn, at vi maa bevares i den fundne Sandhed, og at Flere maatte ledes til at annamme den.

Det glæder mig meget, at De og de Andre, som staa paa Deres Side i denne Lærestrid, ikke vil forkaste Dr. C. Dietrichs og Dr. H. G. Masius's Lære om Naadevalget, om jeg end maa sige, at det gjør mig ondt, at De ikke i alle Dele kan tilstemme den, da vi, førend denne Strid kom op, ikke har hørt et Ord om, at nogen af dem skulde have „fjernet sig" fra Konkordieformelen og Luther.

Deres Brev gav mig mange Oplysninger og klarede flere Ting for mig; men der er dog enkelte Ting, som (rimeligvis paa Grund af min Enfoldighed) ikke blev ganske klare, ligesom det ogsaa fremkaldte en Del nye Spørgsmaal hos mig, hvorfor jeg er saa fri atter at sende Dem et Brev (hvilket De ogsaa synes at vente, da De i

Slutningen stiller et Spørgsmaal til mig), og haaber jeg, at enten De selv eller en Anden vil ogsaa denne Gang give mig Svar.

Jeg vil da for det Første bede om lidt Oplysning angaaende Deres Udtalelser om Spørgsmaal 323. Jeg havde i mit Brev sagt, at baade Masius og Dietrich anførte som Aarsager for Udvælgelsen Guds Barmhjertighed, Kristi Fortjeneste og den bestandige Tro, og De gjør da opmærksom paa, at der hos Dietrich staar „Aarsager og Midler", og føier saa til: „Det er nemlig vor Bekjendelse, at Guds Barmhjertighed og Kristi Fortjeneste er Aarsagen, og vor Tro Midlet." Jeg har opfattet Deres Ord saaledes, at Dietrich i nævnte Sp. skulde lære det Samme. Skulde det været Dietrichs Mening, saa maa han ikke alene have udtrykt sig utydeligt, men endog rent forkjert, da han ikke siger: Aarsager og Middel, men Midler, og er saaledes lidet skikket til at lære Børn og Enfoldige. Jeg har hidtil forstaaet dette Sp. i Dietrichs Katekismeforklaring saa, at Troen saavelsom Guds Barmhjertighed og Kristi Fortjeneste er baade Aarsag og Middel. Saaledes fremstiller ogsaa Masius det, og det netop i det Sted, De henviser til som Bevis for, at Masius vil have Troen som Udvælgelsens Middel, nemlig Side 52. 6, hvor det hedder: „Tilsidst kan man ogsaa mærke sig denne uomstødelige Slutning: Den samme Aarsag, som Gud har til at gjøre Menneskene salige i Tidens Løb, har han ogsaa havt, da han fra Evighed af besluttede at gjøre dem salige, det vil sige udvalgte dem. Nu gjør jo Gud ikke Menneskene salige i Tidens Løb formedelst sit Velbehag alene, men ved Troen paa Jesum Kristum, saa maa han ogsaa have udvalgt dem formedelst Hensyn til Troen paa Jesum Kristum."

Jeg har derfor fremdeles den Overbevisning, at baade Dietrich og Masius lære, at Troen er en Aarsag til Udvælgelsen, og et ligefremt Ja eller Nei som Svar paa det Spørgsmaal, om dette er ret efter Guds Ord, og om De er enige deri eller ikke, vilde gjøre meget godt. Fremdeles siger De („Nødt. Forsvar", Side 27.): „Dietrich negter ikke, at Troen er en Virkning, Frugt og Følge af Udvælgelsen; men ligesom flere andre Lærere sætter han Troen baade som en Virkning af Udvælgelsen og som en Aarsag til denne, hvilket Sidste han imidlertid forklarer ganske anderledes end de, som angriber os." Derpaa anfører De følgende Ord af ham: „En Virkning af Udvælgelsen kan den (Troen) kaldes formedelst Guds Forsæt, forsaavidt som dette er indbefattet i Udvælgelsens Raadslutning, at opvække Troen ved Evangeliets Prædiken; men dens Aarsag, forsaavidt som Gud har besluttet at udvælge dem, om hvem han forudsaa, at de ved Prædikenen

vilde blive Troende." Jeg vil her spørge: Negter Prof. Schmidt og de, som staa med ham, at Troen er en Virkning af Udvælgelsen i den Forstand, som Dietrich her forklarer? Som nærmere Forklaring af, i hvilken Betydning Dietrich kalder Troen Aarsag til Udvælgelsen, anfører De blandt Andet følgende Ord af ham: „Fremdeles sker vor Udvælgelse ikke formedelst Troen som den tilskyndende og bevægende Aarsag, men i Troen, af Troen og ved Troen ganske **i samme Mening, som vi blive retfærdiggjorte ved Troen**, nemlig ved Tilregnelse, ikke ved Fortjeneste, forsaavidt som Troen er det Redskab, som griber den i Kristo frembudte Naade, men ikke det, som gjorde, at Gud udvælger os, forsaavidt som den er vores af os udspringende Gjerning, Fortjeneste eller Dyd." Efter saaledes at have vist, hvorledes Dietrich forklarer Troen som en Aarsag til Udvælgelsen, saa havde jeg ønsket og ventet, at De ogsaa paa samme Maade vilde vist, hvor ganske anderledes de, som angribe Eder, forklarer dette. Jeg og vist største Delen af Lægfolket, som holde med Prof. Schmidt, tro nemlig, at han og de Præster, som staa paa hans Side, forklarer dette om Troen som en Aarsag til Udvælgelsen paa samme Maade, som Dietrich her gjør, ja, at det netop er en Hovedsag og et Hovedargument hos Pr. S., at Troen som en Aarsag skal tages ganske i samme Mening som i Retfærdiggjørelsen, og jeg haaber derfor, at De for Sagens Skyld vil vise os, at vi have bedraget os heri, og da vil Schmidt heller ikke finde Mange, som følge ham; thi vi er nu i mange Aar blevne vel underviste om, hvilken Betydning Troen har i Retfærdiggjørelsen. Angaaende Masius siger De: „I Masius's Bog er der angaaende Naadevalget 11 Spørgsmaal med vidtløftige Forklaringer. Det, der staar i de 6 første og de 4 sidste Spørgsmaal, er vi alle enige i, saavidt jeg ved, baade med Hensyn til Form og Indhold." Denne bestemte Erklæring glæder mig meget og giver Haab om bedre Tider; thi er man virkelig fuldt ud enig med Masius i de 6 første og de 4 sidste Spørgsmaal, vil man vel ogsaa blive det i det 7de, da dette hos en Mand som Masius vel staar i den nøieste Forbindelse og skjønneste Samklang med de øvrige. Imidlertid er de offentliggjorte Udtalelser dels fra Missourierne selv, dels fra deres Troesbrødre inden Synoden, som jeg, hverken hvad Indhold eller Form angaar, rigtig kan forene med det, som staar hos Masius i de 6 første og 4 sidste Spørgsmaal, og i Haab om, at De viser mig, hvorledes De faar disse Masius's Udtalelser til at forliges med Eders og Missouriernes Lære, skal jeg tillade mig at anføre nogle af de vigtigste.

Sp. 1 Side 13 staar der den Indvending fra de Reformerte: „Naar Gud har skabt alle Mennesker med det Forsæt, at de skulle blive salige, hvorfor gjør han da ikke alle salige? Enten maa han have forandret sin Bestemmelse, eller ogsaa maa han være saa magtesløs, at han ikke kan gjøre, hvad han har bestemt. Svar. Guds Villie er her en betinget Villie, altsaa med visse Betingelser, og ikke en absolut Tvangsvillie. Om denne Betingelse ikke opfyldes, saa følger deraf ikke, at Guds Villie er bleven forandret, heller ikke er han magtesløs, fordi han ikke ubetinget, men i en vis Ordning af Midlerne vil have Menneskene salige.“

Sp. 8 Side 66 heder det: „For det Tredie er det at mærke, at de Ord: ‚Han forbarmer sig over, hvem han vil, og forhærder, hvem han vil', hverken beviser et absolut Naadevalg eller Forkastelse; thi hvorledes kan der sluttes: Gud forbarmer sig over, hvem han vil; altsaa er hans Forbarmelses Villie jo en absolut Villie? Det kan ikke sluttes. Hvorledes hans Villie er beskaffen, har han jo selv aabenbaret os, nemlig: For det Første: at han efter sin naadige forudgaaende Villie forbarmer sig over Alle, som Paulus selv derpaa siger Rom. 11, 32: 'Gud haver indesluttet Alle under Ulydighed, for at han kunde forbarme sig over Alle.' Men hvad nu den efterfølgende Villie angaar, saa har han atter aabenbaret os, at dette er hans Villie, at den, som tror paa Sønnen, skal have det evige Liv, Joh. 6, 40. For det Andet. Ja forsaavidt er rigtignok Guds Forbarmelses Villie en fri Villie, fordi Ingen **fortjener Guds Forbarmelse,** og **ikke er Gud Mennesket** Noget skyldig, men derfor er dog ikke hans Forbarmelse absolut, **uden Grund, uden Hensyn.** De Ord: 'Jeg vil forbarme mig over den, hvilken jeg forbarmer mig over,' har Apostelen taget ud af anden Mosebog 33, 19, og de maa derfor blive forklarede overensstemmende med et saadant Steds Sammenhæng, men nu ser man paa dette Sted, at der ikke bliver talt om et absolut Naadevalg, men om Guds Naade enten mod Moses eller mod Israels Børn, hvem han havde tilgivet Afguderiets Synd, efterat de havde gjort Bod; hvilken Naade altsaa ikke var en absolut Naade, **men grundet paa Bod og Omvendelse.**“ Sp. 11 Side 72 staar der som Svar paa den Indvending fra de Reformerte: „Gud virker i Eder baade at ville og udrette“: „Denne Virkning er ikke saa beskaffen, at den tvinger Menneskets Villie eller betager ham al Kraft til at modstaa. Rigtignok borttager den Helligaand i Omvendelsen den menneskelige Villies naturlige Modstand, som er alle Mennesker medfødt, men den gjenstridige Modstand er derfor ikke

ophævet, derom heder det: 'I modstaa altid den Hellig Aand,' Ap. Gjerninger 7." Sp. 6. Side 45. Indvending fra de Reformerte: „Der findes mange Folk, for hvem Evangeliet aldrig har været prædiket, saasom i Amerika og paa de Øer, der først senere ere blevne opdagede. Altsaa har Kaldelsen ikke været almindelig." Sv: „Hvis de (Børnene) ikke træde i de ugudelige Forældres Fodspor, men naar det sker, saa hjemsøger Gud Fædrenes Misgjerning paa Børnene, 2den Mosebog 20, 5. Der er for det Første ingen Tvivl om, at Gud, **hvis han forud havde seet**, at Børnene bedre vilde have antaget hans Ord end Forældrene, vilde ifølge sin Barmhjertighed ikke have negtet dem det, men fordi han ser, at ogsaa de foragte hans Ord, saa berøver han dem det ifølge retfærdig Dom, som skrevet staar i de hellige Apostlers Gjerninger 22. 18: Gud sagde til Paulus: 'Skynd dig, gak hastig ud af Jerusalem, fordi de ikke ville annamme dit Vidnesbyrd om mig.'" Side 46: „Han kalder dem ogsaa ved deres egen Samvittighed, som vidner om Guds Væsen og Guddom, og efterdi Lovens Gjerning er skreven i deres Hjerter, Rom. 2. 14, bliver de erindrede om at søge Lovgiveren. Og om end Troen ikke umiddelbart bliver antændt af en saadan Kaldelse, saa fører den dog til Erkjendelse af Gud, og naar Hedningerne ikke følge sligt Fingerpeg, saa har de ingen Undskyldning, som Paulus lærer Rom. 1. **Hvis de havde fulgt denne naturlige Erkjendelse**, saa vilde Gud som barmhjertig Fader have aabenbaret dem endnu flere Midler til Salighed, som han gjorde med Kornelius (de hellige Apostlers Gjerninger 10) og med Folket i Ninive, for hvem han lod Jonas prædike." Saavidt Masius. Jeg har ikke anseet det nødvendigt at anføre de Steder af Eders Skrifter, som skulde komme i Strid med det her af Masius Anførte, da jeg synes, det gaar gjennem hele Læren, at den Villie, efter hvilken Gud udvælger, er ubetinget og ikke grundet paa Omvendelse og Bod eller Noget i Mennesket, og at Forskjellen mellem den menneskelige Villies naturlige og gjenstridige Modstand kun er af liden Betydning for Guds Villie. Fremdeles staar der i Masius's Bog Sp. 8. Side 63—65: „Korte Bemærkninger angaaende det niende Kapitel i Brevet til Romerne. Saavel Forklaringen over den Heidelbergske Katekismus som ogsaa de Reformerte i Almindelighed beraabe sig med Hensyn til denne Gjenstand uafladelig paa det niende Kapitel i Brevet til Romerne og føre stedse i Munden: ‚Jakob elskede jeg, men Esau hadede jeg.' Endvidere: ‚Han forbarmer sig over, hvem han vil, og forhærder, hvem han vil.' Endvidere: ‚Har

Pottemageren ikke Magt over Leret af det samme Stykke at gjøre et Kar til Ære og det andet til Vanære?'

„Hvilket vi rigtignok allerede ovenfor har besvaret, men til ydderligere Forklaring af denne Gjenstand vil vi endvidere i Korthed erindre for det Første om, at der i niende Kapitel i Brevet til Romerne ikke bliver handlet om det evige Naadevalg og Forkastelsen, men om Jødernes særlige Fortrin og Kirkeret, hvorfra Gud har forstødt dem, dog ikke uden videre, men paa Grund af deres Ondskab og Vantro, og om, at han i deres Sted har antaget Hedningerne, hvilke Hedninger han dog advarer, at de ikke skal blive stolte af denne Naade, ellers kunde de ogsaa blive afhugne, men for Jøderne beder han, at de som afbrudte Grene maatte blive indpodede i Oljetræet igjen og omvende sig, Rom. 11, 23. 26, hvilket jo ikke er at forstaa om det evige Naadevalg og Forkastelsen; thi for det Første kunde man jo ikke sige om Hedningerne i Almindelighed, at han har udvalgt dem alle, og heller ikke om Jøderne, at han har forkastet dem alle. For det Andet bliver jo Forkastelsens Aarsag anført, nemlig Vantroen, altsaa er det jo ikke nogen ubetinget Bestemmelse. For det Tredie, saa er det en saadan Forkastelse, som kan blive forandret; thi de afbrudte Kviste kunne atter indpodes, men hvorledes kan dette forenes med den evige Forkastelse? Kan man der ogsaa have det Haab, at man atter kan antages til Naade? For det Fjerde. Paulus taler jo om et Valg, som man selv kan forspilde; thi han advarer jo Hedningerne, at de skal se sig selv for, saa ikke ogsaa de blive afhugne. Hvorledes kan dette forstaaes om Naadevalget? Kan man ogsaa forspilde det? Er der endnu Rum til Frygt, naar man er bleven udvalgt? Det vil vel ikke de Reformerte sige. For det Femte. Paulus beder for de Forkastede, saa kan det altsaa ikke være evig Forkastede; thi for disse vil hans Bøn være forgjæves. Deraf følger, at Paulus hverken taler om det evige Naadevalg eller om den evige Forkastelse.

„For det Andet maa ogsaa bemærkes, at Navnene Jakob og Esau ikke betegner Jakobs og Esaus Personer, men deres Slægt og Efterkommere, som der udtrykkelig staar i første Mose Bog 25, 23: ‚Og Herren sagde til hende: Tvende Folk er i dit Liv, og det større skal tjene det mindre,' hvilket jo heller aldrig har været Tilfælde med Jakob og Esau; thi det mangler meget paa, at Esau har tjent Jakob, han har tvertimod indjaget ham Skræk; og da han mødte ham med en Hær, viste Jakob ham al mulig Ærbødighed og Ydmyghed. Saa-

ledes taler da Texten: ‚Jakob har jeg elsket, og Esau har jeg hadet', slet ikke om Naadevalget, men om et jordisk Fortrin: hans Førstefødselsret og Faderens Velsignelse, som kan sees af Historien selv 1 Mose Bog 25 og 27." Men netop det samme Nummer af „Nødtv. Forsvar", hvor Deres Brev stod, og hvori De erklærer Dem enig, baade hvad Indhold og Form angaar, med de 6 første og de 4 sidste Spørgsmaal angaaende Masius's Bog og saaledes ogsaa i de her anførte Udtalelser, staar der et Stykke under den Overskrift: „Den nye Lære", hvor der er anført en hel Del af Otto von Gerlachs Indledning til det samme Kap. af Brevet til Rom. for derved at bevise, at ialfald Otto von Gerlach har ført den samme Lære, og jeg opfattede derfor baade Gerlach og „Nød. F."'s Redaktion saa, at her skulde være Tale om Udvælgelsen til Salighed, og kan da ikke godt forene det med, hvad Masius siger derom. Skulde jeg imidlertid have misforstaaet Redaktionen og Gerlach, saa ønskede jeg at blive oplyst derom.

Angaaende Dietrichs og Masius's Forhold til Luther siger De i „Nød. For.", Side 25: „Luther fører ikke den samme Læreform som Dietrich, og endnu mindre udtrykker han sig som Masius. Han fører den gamle Læreform, der vidløftigst og klarest findes i Konkordieformelen." „Det er noksom bekjendt, at Luther ikke oversætter og forklarer det Ord, der staar i Rom. 8, 29 og 1 Pet. 1, 2, saaledes som de Nyere (ogsaa Masius), nemlig 'forudkjendte som Troende' og ‚Forudvidende', men han oversætter og forklarer det med det tydske Ord ‚versehen', der betyder ‚forudbestemme', og saaledes er ogsaa det samme Ord oversat i vore Bibler 1 Pet. 1, 20."

Allerede for over to Aar siden havde jeg i Anledning af en Bemærkning i Kirketidenden No. 40 for 79 Side 625 om de bekjendte Udtryk i Luthers Fortale til Romerbrevet, at „af Guds evige Raad (Versehung) flyder det oprindelig, hvem der skal tro eller ikke tro osv.", henvendt mig til en Mand, som kunde lidt Tydsk, med Spørgsmaal om Betydningen af „Versehung" og faaet det Svar, at det betegnede dels Guds Raad og Styrelse, men dels og især i ældre Tider Guds Forudvidende. Da jeg nu havde faaet Deres Brev, henvendte jeg mig til den samme Mand igjen og viste ham Deres Forklaring af Ordet, hvilket jeg mente ikke stemte ganske overens med hans. Han tog da frem en Ordbog i det danske og tydske Sprog af S. Hendrik Helms og slog op Side 453, hvor Ordet „versehen" er gjengivet med „se feil" — „forse sig" — „forsyne sig" — „forvalte, forestaa et Embede, bestyre" — „vente, formode", og „Versehung" med „Forsynelse, Forsyning, Forvaltning, Bestyrelse, Feil".

I en gammel Bibeludgave kaldet „Huus- og Reisebibel", „trykt efter Høiløflig Ihukommelses Christiani Qvarti Store Bibels Version", staar blandt Andet Luthers Fortaler, ogsaa den til Romerbrevet, hvor det heder: „Udi det 9de, 10de og 11te Kapitler taler Paulus om Guds evige Forsyn, af hvilket det flyder allerførst, hvo der skal tro eller ikke tro; hvo der skal blive fri fra Synden eller ei," og Manden, til hvem jeg henvendte mig, lod mig i en stor, svær Bog af C. Molbech Side 617 læse en Forklaring over Ordet Forsyn, hvor der blandt Andet stod: „i ældre Skrifter ogsaa Omsorg, Omhu i Almindelighed: ogsaa Evne til at forudse. ‚Guds betænkte Raad og Forsyn.' Bib. af 1550. Ap. Gj. 2, 23." Af dette synes jeg, det fremgaar klart, at „Versehung" ogsaa kan bruges og er bleven brugt i Betydning af at forudse, og det saaledes bliver et Spørgsmaal, om Luther med „versehen" mener „forudbestemme" eller „forudse". De fleste af os Lægfolk forstaar ikke Tydsk og maa saaledes henholde os til Autoriteter, hvad den Sag angaar, og vi komme da snart i Tvivl, naar disse ikke stemme overens, hvilket i slige Tilfælde, hvor Ordenes Betydning skal afgjøre for os Luthers Standpunkt i en saa vigtig Lærestrid, er meget slemt.

Angaaende det 7de Spørgsmaal i Masius's Bog, der lyder saa: „Om Naadevalget er skeet fra Evighed af ifølge Guds Villie og absolute Raadslutning uden Hensyn til Tro og Jesu Kristi Fortjeneste. Lutheranerne sige Nei. De Reformerte sige Ja", siger De i „Nødtvungent Forsvar", Side 24: „Vi sige ogsaa Nei og har altid sagt Nei. Men naar Spørgsmaalet bliver om, i hvilket Forhold Troen staar til Udvælgelsen, da fremstiller ikke Masius dette ganske paa samme Maade som Dietrich, idet han fjerner sig længere fra Konkordiebogen end denne."

Naar jeg saa ser paa, hvorledes Masius fremstiller de Reformertes Lære om Troens Forhold til Udvælgelsen, kan jeg ikke se Andet, end at det bliver omtrent det Samme, som Missourierne nu lære. Saaledes heder det i Masius's Bog Side 48: „Og omendskjønt nogle (Reformerte) indrømme, at Naadevalget ikke er skeet uden alt Hensyn til Troen paa Jesu Kristi Fortjeneste, saa er det dog ikke deres Mening, at Gud fra Evighed af har udvalgt dem, om hvilke han forud har seet, at de vilde tro og antage Kristi Fortjeneste, men at han efter sin bestemte Villie har udvalgt nogle Faa, som i Tidens Løb skulle komme til at tro. Derfor bliver altsaa Troen hos dem (de Reformerte) ikke anseet for en Aarsag, der betinger Naadevalget, men for Naadevalgets nødvendige Virkning." Efter at

have henvist til Dortrecht-Synoden anfører han af Molinæus (som vel skal være en ægte Reformert?): „Jeg anerkjender intet Naadevalg formedelst Troen, hvad enten man siger, at Troen er en Aarsag til Valget eller en forudgaaende Betingelse. Gud har ikke udvalgt os, fordi vi tro, men for at vi skulle komme til at tro."

„Og for at vi endnu tydeligere", siger Masius, „skal se de Reformertes Mening, vil jeg anføre de Ord af den Heidelbergske Katekisme-Forklaring over Spørgsmaal 54, hvor der staar Side 577: ‚Hvorfor udvælger Gud den Ene fremfor den Anden, Isak fremfor Ismael, Jakob fremfor Esau, da dog begge ere lige meget fordærvede af Synden?' Svaret følger strax: ‚Vi kunne ikke angive anden Grund end Guds Velbehag, Vilje og Beslutning, og fordi det saaledes behager ham.'.... Strax efter spørger man i den Heidelbergske Katekisme-Forklaring: ‚Er ikke Tro, Lydighed, Omvendelse eller Bestandighed eller noget Lignende hos den Udvalgte Aarsagen til eller idetmindste en forudgaaende Betingelse for Naadevalget?' Svar: Nei. De hellige Apostlers Gjerninger 13, 48.: ‚Og de troede, saa mange, som vare beskikkede til det evige Liv.' Rom. 8, 30., Eph. 1, 3. 4. 2 Tim. 1, 9.: ‚Som frelste os og kaldte os med et helligt Kald, ikke efter vore Gjerninger, men efter sit eget Forsæt og Naaden, som er os given i Kristo Jesu fra evige Tider af.' Heraf ser nu Læseren atter, at dette er de Reformertes Lære." Kunde De her vise Forskjellen mellem Missouriernes Lære om Troens Forhold i Udvælgelsen og den her af Masius fremstillede reformerte Lære om samme, vilde en af de for os Lægfolk vanskeligste og farligste Ting i denne Lærestrid opklares. Det Svar, som de Reformerte give paa det Spørgsmaal: „Hvorfor" o. s. v., synes jeg er ganske det samme, som Missouri og deres Venner give, ligesom de Skriftsteder, som de Reformerte anvende som Bevis for deres Lære, og disses Fortolkning er omtrent den samme, som vi nu finde hos Missouri, og de Indvendinger, som Missouri opfører som ægte reformerte, synes jeg saa nu for en stor Del ialfald findes hos Missourierne og udgives af dem som ægte luthersk.

Det gjør mig meget ondt og tillige ræd, naar De nu siger, at Masius „fjerner sig længere fra Konkordiebogen" (end Dietrich nemlig); derpaa burde vi være blevne gjorte opmærksomme før, da man udgav Bogen, og ikke nu, efterat vi i flere Aar har været lærte til at holde den for ægte luthersk og bekjendelsestro, ja denne Beskyldning bliver efter min Formening rent forfærdelig, naar man

betænker, at Masius her ikke taler i sit eget eller nogle Lutheraneres, men i alle Lutheraneres, i hele den lutherske Kirkes Navn, han siger jo overalt Lutheranerne og dog i sin Fremstilling af deres Lære skal fjerne sig fra Luther og Konkordiebogen og ikke engang gjøre opmærksom derpaa, medens han f. Ex. Side 48 gjør opmærksom paa, at nogle Reformerte fjerne sig fra den reformerte Kirkes Bekjendelse.

Han lover at fremstille for os Forskjellen mellem den lutherske og reformerte Lære, og dog skulde han have trukket Grænselinjen saa, at en hel Del ægte Luthersk kom paa den reformerte Side.

Enten maatte han da være uredelig og det mod sit eget Samfund eller og saa uvidende, at han ikke rigtig kjendte Forskjellen mellem disse to Kirkesamfund; men hvorledes kan dette forenes med det Vidnesbyrd, man i Forordet giver ham som En, hvis „Standpunkt var den ægte bekjendelsestro Lutherdom“, og som „var kommen grundig ind i konfessionelle Differentser mellem de forskjellige Kirkesamfund“?

Til Slutning spørger De, hvorledes jeg kan finde mig i den Lære, som under forrige Aars Synodemøde blev fremsat i følgende Sats: „Men hvor længe han (den Kristne) vil komme til saaledes at tro og forlade sig paa Guds Løfter, det kan han ikke vide med Troesvished,“ hvilken Sats De mente skulde komme i Strid med Sp. 310 i Dietrichs Forklaring. Dertil kan jeg svare, at jeg aldrig har forstaaet Dietrich saa, at han lærte en ubetinget og ufeilbar Vished om Bestandighed i Troen og om Opnaaelsen af den evige Salighed, men en betinget, saaledes som vi lære det i Konkordieformelen, Gr. Forkl., Par. 17, Lisbon-Udgave Side 419:

„At han ogsaa vil styrke og forøge i dem den gode Gjerning, som han har begyndt, og opholde dem indtil Enden, naar de holde sig til Guds Ord, flittig bede, blive bestandige i Guds Naade og med Troskab bruge de modtagne Gaver.“

Og hos Luther i hans Kirkepostille i Udlæggelsen af Epistelen paa Søndag mellem Jul og Nytaar siges Side 252: „Thi skal der ikke være Frygt eller Ængstelse for, at han ikke er from og Guds Barn af Naade, men alene Frygt og Sorg for, at han maa blive ved saaledes bestandig indtil Enden. Dette er det, som er Gjenstand for al Fare og al Omsorg; thi at Saligheden er vis og sikker for Øieblikket, men uvist og bekymringsvækkende er det, om han bliver staaende og faar beholde den. Derfor maa han vandre i Frygt. Thi saadan Tro pukker ikke paa Gjerningen eller sig selv, men alene paa Gud og hans Naade; denne

kan heller ikke paa nogen Maade forlade ham, saa*længe hans Pukken varer. Men hvorlænge* den vil vare, ved han ikke, *om ikke maaske en Anfægtelse vil rive ham ud deraf, saa at denne Pukken ophører,* da hører Naaden ogsaa op."

Dette Samme siger og Dr. Erik Pontoppidan i Troens Speil, 3die Del, Kap. 5, § 7, Side 226: „Paa denne Grund bygger jeg da følgende Sats: En Troende kan være vis paa sin Bestandighed herefter, hvad *Bestandighedens Middel angaar*, nemlig Guds Naade, den vil Gud ikke drage fra ham, saalænge han begjærer den; thi Naadegaverne og sit Kald fortryder Gud ikke, Rom. 11, 29. Men som Guds Naade *ikke har Magt over et Menneske længere*, end han giver den Rum og ikke stræber derimod, se, saa maa Mennesket og for at *komme til en fuldkommen Vished* forudsætte, at han *aldrig vil forsætlig modstaa Naaden*. Siger da Nogen: Ja denne Vished, som *er knyttet til Betingelser*, er mig ikke nok, da siger jeg: den maa dog, idetmindste udenfor Anfægtningens Stund, naar du ikke ret kan gjøre Overslag, være dig nok; og det tjener dig ikke at have anden Vished, som skulde kun lede dig til Sikkerhed. *Men den betingede Vished stemmer* netop med Salighedens Vei og holder Hjertet i Vaagen og Beden; ja derved, at du betænker, at Striden ikke endnu har Ende, formanes du til ikke at lægge Harnisket for tidlig af. Betænk Apostelen Pauli Exempel. Han var jo noksom forsikret om sin Bestandighed, siden han siger i Rom. 8, 38. 39.: ‚Jeg er vis paa, at hverken Død eller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller de nærværende Ting, ei heller de tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning kan skille os fra Guds Kjærlighed i Kristo Jesu vor Herre.' Dog var denne Vished ikke saa absolut eller strakte sig saa vidt, at han derover skulde lade kristelig Aarvaagenhed fare; thi saa heder det 1 Kor. 8, 27.: ‚Men jeg undertvinger mit Legeme og holder det i Trældom, at ikke jeg, som prædiker for Andre, selv skal blive forskudt.' Her se vi jo øiensynlig, at Apostelen anser sin Forskydelse som en Ting, der ikke var ganske umulig, nemlig saafremt han gik af fra den Vei, han havde begyndt.

„Nu da, min Kristen, arbeid paa din Saliggjørelse med Frygt og Bæven. Hold fast ved det, du har annammet, at Ingen skal tage din Krone. Tvivl ingenlunde paa Guds Trofasthed; thi den bliver ved, naar Bjerge og Høie vige. Men om du i nogen Maade tvivler paa dig selv og paa din Beredvillighed til at forblive urokkelig i det

Gode, saa kunde dette just vorde et Middel til at gjøre dig bestandig; men, hvis du slet Intet havde af den Bekymring, da kunde Fristeren langt snarere finde Leilighed til at forføre dig. Jeg anser i dette Punkt din Tvivl som en Forsigtighed, og den vil være dig høist nyttig, naar du kun ikke gaar for vidt og unødvendig lader din Ro i Gud forstyrre."

Saaledes har jeg ogsaa forstaaet baade Luthers Forklaring i Katekismen til den tredie Artikel og anden, tredie og 7de Bøn og finder det klart udtalt i det sidste Spørgsmaal i „Udtoget":

„Kan et Menneske være vis paa at dø salig, som saaledes tror og lever i Jesu Samfund? Ja, naar han bliver bestandig i Troen indtil Enden. Matth. 24, 13.: ‚Hvo, som bliver bestandig indtil Enden, han skal blive salig.' Jesus siger: ‚Vær tro indtil Døden, saa vil jeg give dig Livsens Krone.' Aab. 2, 10."

Og i „Sandhed til Gudfrygtighed", Spørgsmaal 509: „Hvilken er den Hellig-Aands sidste Velgjerning med et Menneske? Det er Opholdelsen; thi naar han har helliget os ved Igjenfødelsen, Retfærdiggjørelsen og Fornyelsen, da opholder han os ogsaa i alle Fristelser ved den sande Tro til Enden, om vi ei modvillig falde af."

Jeg har da ovenfor i Korthed paapeget, hvorledes jeg forstaar Dietrichs og Masius's Lære om Udvælgelsen og deres Forhold til Luther og Bekjendelsen, og jeg har fremdeles den Overbevisning, at de ikke har fjernet sig fra disse, men ere fuldkommen enige. De lære nemlig en betinget Udvælgelse og en betinget Vished ligesom Guds Ord og Bekjendelsen.

Det Samme vil jeg ogsaa have forstaaet med Hensyn til Chr. Scriver og Johan Arndt.

Houston i Oktober 1882.

Ærbødigst
H. Løken.

Svar til Foranstaaende.

Forfatteren forbigaar aldeles de Beviser, som jeg har anført for det, som netop var Hovedsagen i hans forrige Spørgsmaal og mit Svar, nemlig om de Gamle, naar de sagde, at Naadevalg var skeet under Hensyn til Troen, dermed mente det Samme, som vor Modpart nu mener, nemlig at Gud i Naadevalget har ladet sig bestemme af Menneskets Forhold. Hvad jeg i den Anledning har paapeget af Scriver og af Dietrich, springer han ganske over.

Ligeledes forbigaar han f. Ex. et saa afgjørende Citat som det, der af Dietrich anføres efter Augustin: „Udvalgte ere ikke de, som udvælges, fordi de have troet (som ved egen Fortjeneste og Værdighed), men de, som udvælges, forat de skulle tro."

Ligeledes forbigaar han et andet Hovedbevis i denne Sag, nemlig Dietrichs Lære, at Ordet „Udvalgte" i Skriften (naar der tales om Udvælgelse til Salighed) altid bruges kun om dem, som i Virkeligheden skulle opnaa Salighed. Thi dersom Dietrich og de andre Fædre, der har lært dette, har havt Ret deri, saa er det dermed afgjort, at vor Modpart giver en ganske urigtig Forklaring af Konkordieformelen.

At Dietrich, dersom han skulde have anseet Guds Barmhjertighed og Kristi Fortjeneste som Aarsag og Troen som Middel, skulde have udtrykt sig rent forkjert, siden han siger Midler og ikke Middel, er en unødig Frygt. Forfatteren har selv antydet Løsningen rigtigt.

Men en Skriftvexel ført paa den Maade, gavner ikke Noget og tjener ikke Sandheden, men Rethaveriet.

Forfatteren forundrer sig over, at „vi, førend denne Strid kom op, ikke har hørt et Ord om, at Nogen af dem" (Masius, Dietrich eller andre Lærere) "skulde have fjernet sig fra Koncordieformelen eller Luther". Ja, han faar forundre sig derover! For dem, der ved, hvor lidet vore Præster overhovedet havde beskjæftiget sig med dette Lærespørgsmaal, hvor aldeles uforberedte de vare, da Striden kom op, er det ikke det Mindste forunderligt. I at forkaste den kalvinske Prædestinationslære (Se f. Ex. „Nødtvungent Forsvar", Side 27) vare vi alle enige, men Spørgsmaalet om, i hvilket Forhold Troen staar til Udvælgelsen, var Noget, der aldrig havde været Gjenstand for almindelig Forhandling, og som de Allerfleste heller ikke under sit Privatstudium havde beskjæftiget sig med. Lærens Historie viser ogsaa, at de Lærere, der har brugt Udtrykket *intuitu fidei*, heller aldrig har kunnet enes om, hvorledes de skulde forklare det.

Og naar der nu tales om, at vi „skal blive ved Børnelærdommen", „beholde, hvad vi altid har troet og lært" osv., saa er dette kun Talemaader; thi de Allerfleste havde intet eller saagodtsom intet Begreb om denne Lære.

Forfatteren beder om et bestemt Svar paa det Spørgsmaal, om det er ret efter Guds Ord at kalde Troen en Aarsag til Udvælgelsen. Jeg mener, han kan lade sig nøie med Konkordieformelens Svar, der lyder saaledes: Det er en Vildfarelse, naar man lærer, „at ikke Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste alene er Aarsag til vor Udvælgelse, men at der ogsaa hos os er en Aarsag dertil, formedelst hvilken Gud har udvalgt os til det evige Liv." Dette er den lutherske Kirkes offentlige Bekjendelse, og jeg tror, at denne Bekjendelse er ret efter Guds Ord.

Forfatteren gjentager de Ord af Dietrich, som jeg havde anført: „En Virkning af Udvælgelsen kan den (Troen) kaldes formedelst Guds Forsæt, forsaavidt som dette er medindfattet i Udvælgelsens Raadslutning at opvække Troen ved Evangeliets Prædiken", og spørger saa:

„Negter Prof. Schmidt og de, som staa med ham, at Troen er en Virkning af Udvælgelsen i den Forstand, som Dietrich forklarer?" Jeg mener ja og maa spørge, hvorledes har da Forfatteren fulgt Striden, naar han ikke ved dette? Prof. S. indrømmer vistnok, at „dersom man tager Ordet Forudbestemmelse eller Udvælgelse til Salighed i den videre Betydning, saa at det indbefatter hele Guds Frelsesraad, da er det klart, at det deraf flyder eller deri er bestemt, hvilke Personer Gud ved sin Naade vil gjøre til Troende i Tiden og salige i Evigheden, og hvilke ikke" („Naadevalgsstriden", Side 39). Men her er at mærke, at Prof. Schmidt overalt negter, at denne saakaldte videre Udvælgelse er den samme Udvælgelse, som Dogmatikerne (altsaa ogsaa Dietrich) behandler under dette Navn.

Derfor siger Prof. Schmidt ogsaa (Side 37): „Lærer man derimod, at da Gud udvalgte til Saligheden, forudsaa han allerede den Forskjel, at kun Nogle antage den tilbudne Naade, tro paa Kristum og i denne Tro er bestandige, saa kan man ikke lære, at den specielle personlige Udvælgelse til Salighedens ufeilbarlige Opnaaelse er den egentlige Aarsag til, at de Udvalgte nu tro og ere bestandige. Guds almindelige Naade maa da have udrettet sin Gjerning forud, og iblandt de Kaldede maa nogle ved Guds almindelige Naade mod alle Syndere have ladet sig bringe til Tro og Bestandighed, hvorpaa nu den endelige afgjørende Saliggjørelsesbeslutning fattes i Forudseende af Tro og Bestandighed."

Forfatteren vil heraf se, hvor langt det er fra, at Prof. S. kan være enig i den Fremstilling, som Dietrich giver. Han maa aldeles forkaste hint ovenanførte Ord, at de Udvalgte udvælges, ikke fordi de have troet, men forat de skulle tro. Paa samme Side forkaster ogsaa Prof. S. udtrykkelig den Lære, at Udvælgelien er ikke alene til Maalet, men ogsaa til Midlerne, som jeg ved anden Leilighed har paavist, at mange af de Lærere, som Prof. S. paaberaaber sig (Gerhard, Scriver o. m. a.), har lært, og som især i Konkordieformelen er saa klart udtalt.

Forfatteren vil ogsaa se, at Prof. S. her som overalt ellers lægger den sidste Afgjørelse i Menneskets egen Haand, saa at ogsaa Salighedens sidste Grund bygges paa Mennesket selv, og søger den i deres forskjellige Forhold til den almindelige Naade, idet Gud fra Evighed saa, hvilke Syndere vilde ved hans Naadekald lade sig bringe til Troen, og hvilke ikke.

Vi sige derimod, at Gud vistnok har forudseet dette, men at naar Nogen ved hans Naadekald lader sig bringe til Troen, saa er det alene Guds Naades Beslutning derom, som kan have Æren derfor, og vi sige med Scriver, „at ved at betragte saadanne Ord (som 2 Tim. 1, 9. Ps. 8, 5.) kan vi forvisses om, at Gud, før Verden blev til, har tænkt paa enhver af os, som tro paa ham, og efter sin guddommelige Alvidenhed og Visdom *besluttet i sit Raad, hvorledes og ved hvilke Midler han vilde bringe os til Troen og opholde os deri, paa hvilke Veie han vilde føre os, — hvorledes han vilde beskjærme os og ved sin Almagt bevare os til Salighed*“ („Sjæleskat“, Side 534).

Det var godt, om Forfatteren angaaende denne Sag vilde med Flid og Alvor læse og eftertænke Past. Ottesens Opsats om det egentlige Stridspunkt.

Forfatteren mener, at Troen efter Prof. Schmidts Lære har samme Stilling, som Troen har efter Dietrich, og paaberaaber sig, at begge give den samme Stilling i Udvælgelsen som i Retfærdiggjørelsen. For den, som ikke agter lidt nøiere paa, hvorledes Prof. S. videre forklarer sig, kan dette synes tilstrækkeligt til at bevise det, som paastaaes, men følger man Prof. S. lidt længere i hans Udvikling, saa vil man finde noget ganske Andet. Dietrich siger vistnok ogsaa, som jeg i mit forrige Svar gjorde opmærksom paa, at „Troen kan kaldes Udvælgelsens Aarsag, forsaavidt som Gud har besluttet at udvælge dem, om hvem han forudsaa, at de ved Prædikenen vilde blive Troende“, men paa samme Tid lader han (ligesom Konkordieformelen) *Guds Bestemmelse og Beslutning i Udvælgelsen angaa-*

ende det enkelte Menneske gaa foran Troen som Aarsag til denne. Han siger, at Prædestinationen indbefatter i sig saavel Endemaalet (nemlig Saligheden) som ogsaa de Midler, der føre til hint Maal.

Han siger, at da Gud i Tiden gjør os retfærdige og salige ved Troen, saa maa han fra Evighid af have besluttet dette, og paaberaaber sig Augustins Ord, at „Gud ikke forefinder Menneskene som allerede værdige til Udvælgelsen, men Han gjør dem først værdige dertil," og at „Udvalgte ere ikke de, som udvælges, fordi de have troet (som ved egen Fortjeneste og Værdighed), men de, som udvælges, forat de skulle tro."

Prof. Schmidt derimod lader den Enkeltes Tro gaa forud for Guds Beslutning som det, hvorefter Gud ser, og hvorefter han retter sin Beslutning, og betragter Troen som Menneskets Forhold, og han lader Udvælgelsen i sin sidste Grund bero paa en Forskjel hos Menneskene, som Gud forudsaa, idet han fandt Nogle, der var Saadanne, at Gud kunde udvælge dem.

Forf. siger, at det glæder ham meget at høre den bestemte Erklæring, at vi, saavidt jeg ved, Alle ere enige i, hvad der staar i de 6 første og 4 sidste Sp. i Masius's Afhandling. Dette giver Haab om bedre Tider, siger han. Denne Ytring gjør ikke Forf. Ære, thi han har aldrig havt nogen Grund til at tro, at vi ikke Alle vare enige i disse Punkter. Der læres nemlig: 1) At Gud ikke har skabt de fleste Mennesker til Fordærvelse og Fordømmelse. 2) At Gud ikke har besluttet, ordnet og villet Adams Fald. 3) At Gud ikke forud har bestemt Nogen til at synde. 4) At Gud vil, at alle Mennesker skulle blive salige, og at denne hans Vilje er en alvorlig Vilje. 5) At Kristus er død for hvert eneste Menneske. 6) At Gud for Alvor kalder alle Mennesker til Bod, og at Evangeliets Forkyndelse angaar Alle og Enhver. 8) At Gud ikke har forstødt den største Del af Menneskene til evig Fordømmelse formedelst en absolut Raadslutning og ene og alene af Velbehag uden at tage Vantroen og Ubodfærdigheden i Betragtning. 9) At Punktet om Naadevalget er af saa stor Vigtighed, og at det ikke er det Samme, om man med Hensyn til dette lærer og tror paa luthersk eller paa calvinsk Vis. 10) At ogsaa de Gjenfødte kan miste Troen og den Hellig Aand og falde ud af Guds Naade, og: 11) At Mennesket i sin Omvendelse kan stride mod den Hellig-Aand. Vi ere ogsaa enige i, at „Gud ikke ubetinget, men i en vis Orden af Midlerne vil have Menneskene salige". Fremdeles er vi enige i, at „Guds Forbarmelse ikke er absolut, uden Grund og uden Hensyn". Vi ere altsaa, som jeg i min forrige Skrivelse sagde, enige

i med Masius at svare Nei paa det 7de Sp.: „Om Naadevalget er skeet fra Evighed af ifølge Guds Vilje og absolute Naadslutning uden Hensyn til Tro og Jesu Kristi Fortjeneste.“ Derimod finder jeg ligesaalidt nu som før, at Masius fremstiller Troens Forhold paa samme Maade som Dietrich (M. forkaster ligefrem Udtryk, som D. antager), og jeg anser hans Forklaring af forskjellige Bibelsteder, hvori han afviger fra Luther og Konkordieformelen, for urigtig, og jeg anser ikke Masius's Bog for det bedste Sted til at lære det Punkt om Troens Forhold i Udvælgelsen. Der foretrækker jeg mange andre Lærere, fremfor Alt den lutherske Kirkes offentlige Bekjendelse.

Forf. anfører mod mig Masius's Forklaring over Rom. 9. Jeg kan kun være ham taknemmelig for denne Anførsel, thi den beviser Rigtigheden af min Paastand om, at Masius forklarer Bibelsteder, der angaa denne Sag, anderledes end Luther og Bekjendelsen.

Masius siger nemlig (som Forf. anfører), at „der i det 9de Kapitel i Brevet til Romerne ikke bliver handlet om det evige Naadevalg og Forkastelsen“.

Luther derimod siger, at det 9de Kapitel, ligesom de to følgende, handler netop om disse Ting. (Se Luthers Fortale til dette Kapitel i Altenburger-Testamentet.)

Og i den lutherske Bekjendelse forklares ogsaa dette Kapitel om Naadevalget og Forkastelsen. Se Konkordieformelen (Lisbon Udgave), Grund. Forklaring, Side 422, § 34 og 426, § 52 med flere Steder.

Naar Forf. mener, at fordi jeg har erklæret mig enig baade med Hensyn til Indhold og Form i de 6 første og 4 sidste Spørgsmaal i Masius's Bog, saa maa jeg ogsaa være enig med ham i hans Bibelforklaring, saa feiler han og burde have kunnet vide, at han tog feil; thi har han ikke fulgt saameget med Striden, at han ved, hvorledes vi paa vor Side forklare Rom. 9., saa er han ikke meningsberettiget; og har han vidst det og uagtet min udtrykkelige Erklæring om, at jeg ikke er enig i Masius's Bibelforklaring, dog mener at kunne fange mig deri, at jeg havde erklæret mig enig med hine Spørgsmaal hos Masius baade i Indhold og Form, saa er det at være „syg for Spørgsmaal og Ordkrig“. Derfor omtalte jeg, at vi ere enige i hine andre Spørgsmaal hos Masius, fordi vi ere beskyldte for ikke at være det, og denne falske Beskyldning har især forfærdet Mange (se „Nødtv. Forsvar“, Side 24). Angaaende disse Spørgsmaal har der mellem os ikke været Strid. Hvormange der har læst Masius's hele Bevisførelse angaaende disse Punkter igjennem, ved jeg ikke; der har ikke været Strid om dem. Mener Forf., at jeg med hint Udtryk „saavel med Hensyn til Form som Indhold“ har bundet mig

til hele Masius's Bevisførelse og Skriftforklaring — saa skal jeg gjerne unde ham den Fornøielse, og hvad han kan vinde derved. I Sandhedens Interesse bliver det nok ikke meget.

At Forfatteren er kommen i saa stor Forlegenhed med Ordet „versehen", er beklageligt, men jeg kan ikke hjælpe ham; thi hvad jeg saa vilde sige, saa vilde nok den Mand, „som kan lidt Tydsk", kunne finde Noget i en Bog, som kunde faa Udseende af at gjøre det tvivlsomt. Imidlertid skal jeg dog gjøre opmærksom paa, at han kan efterse Luthers Forklaring af 1ste Mosebog, 26de Kap., saa vil han finde, at Ordet „versehen" er oversat med „udvalgt", og jeg har aldrig hørt, at det var „et Spørgsmaal", hvad Luther mente med dette Ord.

Forf. siger, at det gjør ham „meget ondt og tillige ræd", naar jeg siger, at Masius „fjerner sig længere fra Konkordiebogen" (end Dietrich nemlig), og han siger: „Derpaa burde vi være blevne gjorte opmærksomme før, da man udgav Bogen, og ikke nu, efterat vi i flere Aar har været lærte til at holde den for ægte luthersk og bekjendelsestro, ja, denne Beskyldning bliver efter min Formening rent forfærdelig, naar man betænker, at Masius her ikke taler i sit eget eller nogle Lutheraneres, men i alle Lutheraneres, i hele den lutherske Kirkes Navn."

Hertil vil jeg for det Første svare, at det ikke er rigtigt at sige at man bliver ræd og forfærdet, naar man netop bliver glad over at kunne finde paa en Indvending og mener at kunne slaa et ret kraftigt Slag mod sin Modstander. Jeg kjender godt disse Indvendinger, som jeg har hørt fra den samme Kant, hvorfra de nu kommer.

At Masius ikke fører samme Læreform som Konkordieformelen — „det burde vi være blevne gjorte opmærksomme paa før" heder det. Har Forf. undersøgt, om der blev gjort opmærksom paa det, da Bogen udkom? Aabenbart ikke. Han har anseet det for en Selvfølge, at man ikke gjorde opmærksom derpaa; men hvad Ret har han da til at klage? Jeg maa tilstaa, at heller ikke jeg fandt det rimeligt at antage, at Nogen havde gjort opmærksom derpaa, da denne Sag laa saa fjernt fra Alt, hvad der dengang i Almindelighed beskjæftigede os. Saameget større var min Overraskelse, da jeg erfarede, at der virkelig strax blev gjort opmærksom paa, at Masius's Fremstilling netop i dette 7de Punkt tiltrængte Korrektur. At det ikke blev saa stærkt fremhævet som nu, det vil enhver ærlig Mand let forstaa — da jo de Allerfærreste havde beskjæftiget sig noget med dette vanskelige Spørgsmaal; men da Bogen blev anmeldt, blev der — i skaansomme Udtryk — gjort opmærksom paa, at man netop i Læren om Udvælgelsen og specielt i det Punkt om Troens Forhold

gjorde bedst i at holde sig til Konkordieformelen. Masius's Bog blev anmeldt af Pastor H. A. Preus i 1875, og han (se K. T. 1875, Side 237) anførte da af Konkordieformelen netop de Punkter, som vi nu fremholde. Pastor Preus skrev saaledes: „Ved Gjennemgaaelsen af det 2det Kap., især 7de Spørgsmaal, vil jeg bede Læseren sammenligne Konkordieformelen, Grundig Forklaring XI, og forstaa Forfatterens (d. e. Masius's) undertiden lidt ubestemte Udtryk efter Konkordieformelens bestemte Udtalelse XI, 6 og 57*): ‚Men Guds evige Udvælgelse ser og ved ikke alene forud de Udvalgtes Salighed, men er ogsaa ifølge Guds naadige Vilje og Velbehag i Kristo Jesu en Aarsag, som skaber, virker, hjælper til og befordrer vor Salighed, og hvad der hører til samme; derpaa er vor Salighed saaledes grundet, at Helvedes Porte ikke skulle faa Overhaand over den. Matth. 16, 18. Joh. 10, 28. Ap. Gj. 13, 48.... Derfor er det falskt og urigtigt, naar der læres, at ikke alene Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste er Aarsagen til vor Udvælgelse, men at der ogsaa i os er en Aarsag dertil, formedelst hvilken Gud har udvalgt os til det evige Liv. Thi ikke alene før vi havde gjort noget Godt, men ogsaa før vi bleve fødte, har han udvalgt os i Kristo, ja før Verdens Grundvold blev lagt. Rom. 9, 11. 1 Mos. 25, 23. Mal. 1, 2 ff.'"

Forf. siger: „man maa betænke, at Masius her ikke taler i sit eget, men i alle Lutheraneres, i hele den lutherske Kirkes Navn." Jeg for min Del ved ikke, at der er noget andet Dokument, som med Rette fremtræder „i den lutherske Kirkes Navn", end de lutherske offentlige Bekjendelsesskrifter, og angaaende Naadevalget har den lutherske Kirke ikke nogen anden offentlig Bekjendelse end den 11te Artikel i Konkordieformelen. Dr. Masius har ligesaa lidt Fuldmagt til at repræsentere hele den lutherske Kirke som nogen anden Privatmand.

Forf. anfører et langt Stykke af Masius's 7de Spørgsmaal for at bevise, at Missourierne lære det Samme som de Reformerte, og beder mig oplyse ham om, hvad Forskjel der er mellem Missouriernes og de Reformertes Lære angaaende Troens Forhold i Udvælgelsen, idet han tilføier, at derved vilde en af de „for os Lægfolk" vanskeligste og farligste Ting i denne Lærestrid opklares. Jeg vil da først oplyse Lægfolk om, at vore gamle Lærere aldrig har paastaaet, at alt det, som de Reformerte lære om disse Ting, er galt, ligesaa lidt som de Reformerte har forkastet alt det, som der i Konkordieformelen staar

*) Udhævelsen er af mig.

om Udvælgelsen. Tag f. Ex. den gamle Dr. Polykarp Leyser, der i sine Katekismusprædikener gaar saa alvorligt løs paa Kalvinisterne. Han siger i en af disse Prædikener: „Kalvinisterne lære af Skriften, at Gud har et vist Antal Mennesker, som han har forordnet og udvalgt til den evige Salighed, i hvilke han ogsaa naadelig virker Alt, hvad der kan være dem tjenligt til Salighed. *Og dette er ret efter Skriften.* Men derpaa bilde de sig fremdeles ind, at der atter igjen i Modsætning hertil maa være en vis Hob, som Gud har forordnet og forkastet til evig Fordømmelse...., hvorfor han heller ikke har villet lade dem komme hverken til Omvendelse eller til Troen...., hvilket er en pur, bar kalvinistisk Drøm." Masius forkaster i det af Forf. anførte Citat en Ytring hos de Reformerte: „Gud har ikke udvalgt os, fordi vi tro, men for at vi skulle komme til at tro", hvilken Ytring man vil finde, at Dietrich billiger, ligesom lignende Ytringer oftere findes hos Luther. Havde Forf. fulgt Striden, vilde han have seet, at de lutherske Theologer havde lært meget forskjelligt angaaende intuitu fidei.

Vil Forf. vide Forskjellen mellem Kalvinisterne og Missourierne, saa kan jeg tjene med *følgende Erklæringer af Missourierne selv.*

Kalvinisterne negte den guddommelige Naades Almindelighed; de negte, at Gud vil, at alle Mennesker skal blive salige. Missourierne derimod holde fast ved disse Lærdomme.

Kalvinisterne lære, at der er en dobbelt Prædestination, en til Salighed og en til Fordømmelse. Missourierne lære, at der kun er en Prædestination til Salighed, men ingen til Fordømmelse.

De strenge Kalvinister lære, at Gud har skabt de Mennesker, som gaa fortabt, til Synd og Fortabelse. De mildere Kalvinister lære, at Gud vistnok ikke har skabt nogen til Synd og Fordømmelse, men at han fra Evighed af har besluttet at forbigaa den største Del af de faldne Mennesker med sin Naade og lade dem ligge i deres Elendighed. De strengere Kalvinister lære, at Kristus kun er død for og har gjort Fyldest for de Udvalgte. De mildere Kalvinister lære, at Kristi Fortjeneste vistnok vilde være tilstrækkelig ogsaa for de Forkastede, dersom de troede paa den, men *at Gud ikke vil give dem denne Tro*, og at Forløsningen ikke er bestemt for dem. Alle Kalvinister lære, at det kun er de Udvalgte, som Gud paa en tilstrækkelig virksom Maade vil kalde til Salighed, og de lære, at dette Guds Naadekald er *uimodstaaeligt.*

Missourierne lære *det Modsatte af alle disse Ting:* „De lære kun *en* Prædestination, nemlig til Salighed, og ingen til

Fordømmelse. De lære en almindelig Naade og en alvorlig Vilje hos Gud til at gjøre alle Mennesker salige; de lære, at alle Mennesker er gjenløste ved Kristus; de lære, at det er for Kristi Skyld, at Gud har udvalgt de Udvalgte, og at Gud har udvalgt disse til at komme til Troen og til Saligheden netop paa den samme Vei og ved de samme Midler, ved hvilke han vil frelse alle Mennesker. De lære, at Gud alvorligt og kraftigt kalder ogsaa dem, som ikke blive salige, at han alvorligt og kraftigt tilbyder ogsaa disse sin Hellig-Aand, Naade, Tro, Bestandighed og Salighed, og at de kun derfor gaa fortabte, fordi de foragte alt dette og halstarrigt indtil Enden modstaa Naadens Aand" o. s. v.

„Hvor bliver der altsaa af den kalvinske Lære om en absolut Udvælgelse", som Missourierne skulde have, idet de strengt holde sig til Bekjendelsen? „Hvorledes kan et Valg være et absolut, altsaa et ubetinget, som er betinget ved Kristi Fortjeneste og ved Troen, som Gud har besluttet at give de Udvalgte?"

„Ja, siger man, dette er det jo netop, hvori Læren om en absolut Udvælgelse ligger, at Gud udvælger de Udvalgte uden Hensyn paa deres forudseede Tro, men at han har besluttet at give dem Troen. Men hvorledes? Er Valget kun da ikke absolut eller ubetinget, naar Menneskene selv og ikke Gud opfylder Betingelsen? .... Sige ikke ogsaa Modstanderne, at de tro og lære, at Troen er en Guds Gave? Lære de altsaa ikke ogsaa selv en Udvælgelse, hvis Betingelse ikke Mennesket, men Gud opfylder? Lære de altsaa ikke dermed (efter deres Grundsætninger) ogsaa selv en absolut Udvælgelse? Hvorfor vil de saaledes paa ingen Maade lade Menneskets Tro følge efter Udvælgelsen, men gaa foran? Det er intet Spørgsmaal — lad Modstanderne forestille sig Sagen, hvorledes de vil — de kan kun da undgaa at antage en efter deres Mening absolut Udvælgelse, naar de pelagiansk og synergistisk gjøre Troen til en Virkning af Menneskets frie Bestemmelse, altsaa til en Gjerning, ja en Fortjeneste af Mennesket, — naar de opgive den Lære, at Mennesket i Omvendelsen forholder sig kun passiv, d. e. ikke virker Noget i den, men er Gjenstand for Guds Virksomhed (Gottes Thun erleide), naar de tilskrive Mennesket idetmindste den Fortjeneste ikke at modstræbe, — naar de negte den aandelige Død hos den, som endnu ikke er omvendt og endnu ikke er kommen til Troen, — og naar de strenge Ord af Skriften som disse: Gud er den, som virker i Eder baade at ville og at udrette efter sit Velbehag (Phil. 2, 13.). Guds Naadegave er et evigt Liv i Kristo Jesu, vor Herre (Rom. 6, 23.). Derfor staar det ikke til den, som vil,

ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Miskundhed (Rom. 9, 16.)."

De her anførte Steder af Missourierne selv kan eftersees i „L. u. W." 1880, Side 296 fg.

Man vil faa mange flere Kalvinister, end man vel har tænkt sig, dersom man vil gjøre os til Kalvinister, fordi vi lære det, som vi gjør. Man maa tage Luther med og de største Lærere i det 16de Aarhundrede, ja selve den lutherske Kirkes Bekjendelse bliver da kalvinistisk. Det kunde være godt, om Forf. vilde tage til Hjerte, hvad den nys afdøde Dr. Philippi sagde om denne Sag, og som Prof. Stub allerede i sit Foredrag i 1881 citerede (Side 14). nemlig Følgende: Enhver Udvælgelse tager sin Bestemmelsesgrund enten udaf den Udvalgtes Fortræffelighed, eller uden Hensyn til hans Beskaffenhed, ja trods hans Udvelighed i frit Velbehag udaf sig selv. I første Betydning valgte Mængden Stephanus, en Mand fuld af Tro og den Hellig-Aand, til Diakon (Ap. Gj. 6, 5.); i denne Betydning valgte Apostlerne, de Ældste samt den hele Menighed i Jerusalem ansete Mænd af sin Midte for at sende dem til Antiochia (Ap. Gj. 15, 22. 25.); i denne Betydning kaldes de gode Engle udvalgte Engle (1. Tim. 5, 21.); ja Kristus selv betegnes som en udvalgt, kostelig Hjørnesten (Luc. 23, 35. 1 Petr. 2, 6.). Derimod er vor Udvælgelse til Salighed ikke paa nogen Maade begrundet i vore forudgaaende Fortjenester eller vor gudvelbehagelige Beskaffenhed, men ene og alene i Guds frie Naade. ‚Ikke I have udvalgt mig, men jeg har udvalgt Eder,' siger Frelseren til sine Disciple (Joh. 15, 16.), og det, som er daarligt, svagt, ringe, foragtet, Intet, har Gud udvalgt, for at intet Kjød skal rose sig for ham (1 Kor. 1, 28.). Det er et Valg af Naade, ikke af Gjerningernes Fortjeneste (Rom. 11, 5.). Det staar ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Miskundhed (Rom. 9, 16.). Saaledes gives der altsaa en Udvælgelse til Livet, som kun hviler i Guds frie, naadige Velbehag, og dog kan den ikke tænkes absolut, prædestinatiansk, fordi ingen Udvælgelse til Døden svarer til den. Skriften kjender ingen Vredens Udvælgelse, som svarer til Naadens Udvælgelse, fordi Grunden til den guddommelige Naade kun hviler i Gud, men Grunden til den guddommelige Vrede kun hviler i Mennesket.... (Sml. Eph. 1, 4. Eph. 1, 11. Rom. 9, 11. 2 Thess. 2, 13. 2 Tim. 1, 9. Rom. 8, 28.). Saaledes stadfæster Skriften ogsaa den Fremstillingsform, som vi i vor dogmatiske Udvikling har betegnet som den **første Læretropos** (Lærefremstilling), som jo simpelthen er en Følge af, at den

ikke alene lærer den guddommelige Naades Almindelighed, men ogsaa den guddommelige Naades Enevirksomhed i Omvendelsen."

Naar Forf. siger, at det gjør ham meget ondt og tillige ræd, at jeg har sagt, at Masius fjerner sig længere fra Konkordieformelen, da viser dette, at han endnu ikke har faaet Øie paa den saaofte fra vor Side paapegede Sandhed, at der i den lutherske Kirke har været to Læreformer angaaende Naadevalget, en, der brugtes af Luther og Lærerne i det 16de Aarhundrede, hvilken har faaet sit Udtryk i Konkordieformelen, og en senere, der regnes at have begyndt med den ældre Hunnius. Naar vi har talt om to Læreformer, saa har det ofte fra vor Modpart været fremstillet, som om vi derved havde villet „komme fra Sagen" og lade det faa Udseende af, at det var ikke Noget at stride om; de to uskyldige Læreformer kunde gaa ved Siden af hinanden. Denne Fremstillingsmaade har vi ingen Del i. Jeg har ialfald aldrig brugt den Sandhed om de to Læreformer paa denne Maade, og jeg har heller aldrig seet nogen Anden gjøre det. Sagen er nemlig, at Prof. Schmidt, idet han forkjætrede vor Lære, dermed efter vor Overbevisning har forkjætret den første Læreform (Konkordieformelens), til hvilken vi holde os uden en Tøddels Afvigelse. Dette vilde han ikke have gjort, om han havde lært saaledes som de Lærere, der fulgte den anden Læreform, og vi har baade af denne Omstændighed og af hans vaklende Skriftfortolkning (f. Ex. af Eph. 1.) og af hans urigtige Forklaring af Konkordieformelen og af hans Lære om Omvendelsen og om, at en Kristen ikke kan have Troesvished om sin Bestandighed og Salighed, erkjendt, at han ikke fører den Lære, der betegnes som den anden Læreform, uagtet han bruger det samme Udtryk om, at Udvælgelsen er skeet i Betragtning af Troen, der almindelig er betragtet som denne Læreforms Mærke.

Som et upartisk Vidnesbyrd for, at der i den lutherske Kirke har været to forskjellige Læreformer angaaende Naadevalget, kan tjene følgende af Dr. Buttstett, Prof. i Theologi i Erlangen i Midten af forrige Aarhundrede, — en Mand, der her maa være et upartisk Vidne.

Dr. Buttstett siger: „Den Lære-Opfatning, som tror Guds Naades Almindelighed og dog slet ikke finder nogen Aarsag til Udvælgelsen hos Mennesket, og som lægger Borttagelsen af den tiltagne" (d. e. gjenstridige) „Modstand i Guds Naades frie Hænder, tilhører den salige Luther og var den første lutherske Kirkes Tro.... Den var ogsaa Konkordieformelens Tro....

„Efter den Tid har Naadevalgets Læreform forandret sig, og Ægi-

dius Hunnius, en af de mest ansete og berømte Theologer i vor Kirke, skal have været den Første, som udvidede denne Læreopfatning og førte den bedre tilbage til de første Rødder og ligesom naturlige Anlæg. Og efter den Tid er Naadevalget i vor Kirke blevet forklaret paa en dobbelt Maade, af hvilken den ene tilhørte de gamle Lutheranere, men den anden Maade er de Nyeres Læremaade, hvilken Ægidius Hunnius har stiftet og skaffet en stor Mængde Venner, saa at man ikke kan Andet end give et tvivlende Svar, naar man bliver spurgt om, hvilket Parti der i vore Dage er det stærkeste paa Lærestolene."

Den samme Buttstett siger ogsaa, at den, som lærer, at Guds Naade vistnok ophæver den naturlige Modstand hos det uigjenfødte Menneske, men ikke den gjenstridige, og at denne sidste Slags Modstand kan ophæves af det uigjenfødte Menneske selv, han lærer anderledes end de gamle ægte Lutheranere, og naar man vil prøve at forene saadan Lære om, at det staar i det naturlige Menneskes egen Magt at ophæve sin gjenstridige Modstand, med Konkordiebogen, saa kunde man ligesaa gjerne prøve paa at forene Ild og Vand, Lys og Mørke. Saaledes blev der sagt i forrige Aarhundrede. Det kan da ikke være et Paafund af os eller af Missouri, naar vi sige, at Prof. Schmidt ikke fører den rette gamle lutherske Lære, naar han udtrykkelig lærer netop dette, at den omvendende Naade ikke overvinder enhver Art eller Grad af Modstand, men kun den naturlige, ikke den haardnakkede.

Med Hensyn til Troesvished om Salighed svæver Forfatteren i en stor Forvirring, som imidlertid ikke er til at undres over, naar man betænker, hvad der om denne Sag i disse Tider bydes vort Folk, og hvor uerfarne og lidet befæstede mange af disse ere i Læren om Synd og Naade og i Forskjellen paa Lov og Evangelium. Dog i det, som Forf. siger om denne Ting, er der Noget, som er værre end Forvirring; der er en „Udflugt" for at undgaa det af mig førte Bevis.

I sit første Brev havde Hr. L. sagt, at det var ham en Samvittighedssag, at han syntes, vor Lære om Udvælgelsen kom i Strid med en Bog som Dietrichs Katekismus.

Jeg spurgte ham da, hvorledes han kunde finde sig i den Lære om det andet Stridspunkt, som førtes fra Prof. Schmidts Side, at en Kristen ikke kan have Troesvished om sin Bestandighed (og altsaa heller ikke om sin Salighed), medens Dietrich udtrykkeligt siger, at de Troende kan og skal have Troesvished om disse Ting. Her synes det mig, at hvert Barn maatte kunne se, at netop det, som den Ene siger Nei til, netop det siger den Anden Ja til, og at det altsaa ikke kunde være den samme Lære, den, som Prof. S., og den, som Dietrich her fører. Men dette hindrer ikke Forfatteren. Han hjælper sig ud af

Vanskeligheden ved at sige, at den Vished, som Dietrich lærer, den har han altid troet var en betinget Vished.

Noget Forsøg paa at vise af Dietrichs egne Ord, at dette skulde være Meningen, giver Forf. os ikke, og jeg vil bede ham betænke, at han ikke kan faa denne Mening ud uden at gjøre Vold paa D.'s Ord og Bevisførelse.

Dog, Forf. har her været uforsigtig nok til at plumpe ud med en Tilstaaelse, som jeg, ialfald for andre Læseres Skyld, maa være ham meget taknemmelig for. Han finder nemlig ingen Uoverensstemmelse mellem hin Lære af Prof. Schmidt, at en Kristen ikke kan have Troesvished om sin Bestandighed, og den Lære, at han kan have en betinget Vished derom. Deraf følger — efter hans egen Tilstaaelse altsaa — at „ingen Troesvished" og en „betinget Vished" maa være det Samme, og deri er jeg ganske enig med ham.

Men naar han anfører Pontoppidan, ja Konkordiebogen, ja endog Luther for denne bedrøvelige Lære, at en Troende ingen Troesvished kan have om sin Bestandighed og altsaa heller ikke om sin Salighed — da gjør det paa mig et overmaade nedslaaende Indtryk; thi det viser mig, at han ikke kjender Nogen af disse, men at han har ladet sig forlede til at søge, om han kunde finde nogle Ord hos dem til Støtte for sin Mening.

Han har imidlertid ikke været heldig. De Steder som han anfører, beviser ikke det, som han mener; det burde dog været ham klart allerede deraf, at han dog maa tro, at ingen af de anførte Lærere siger sig selv grovelig imod i en saadan Sag.

Hvad nu Konkordieformelen angaar, da tales der paa det anførte Sted jo slet ikke om Troens Vished eller Uvished, men der tales om den Orden, i hvilken Gud har besluttet at bevare de Troende, og udenfor hvilken Orden der ingen Forjættelse er hverken om Bestandighed eller om Salighed. Hvorfor har ikke Forf. hellere citeret et af de Steder i den lutherske Bekjendelse, der ligefrem handler netop om det, som vi tale om, nemlig om den Troendes Vished om sin Bestandighed og Salighed, f. Ex. dette Sted: „Saaledes giver ogsaa denne Lære den skjønne, herlige Trøst, at Gud har ladet enhver Kristens Omvendelse, Retfærdighed og Salighed være sig saa høit magtpaaliggende og har ment det saa trofast dermed, at Han, før Verdens Grundvold blev lagt, har holdt Raad derom og i sin Beslutning beskikket, hvorledes han vil bringe mig dertil og opholde mig deri. Fremdeles har Han, fordi vor Salighed ved vort Kjøds Skrøbelighed og Ondskab let kunde slippe os af Hænderne eller ved Djævelens og Verdens List og Magt rives og tages ud af dem, villet forvare den

saa vel og sikkert, at han har beskikket den i sin evige Beslutning, som ikke kan feile eller omstødes, og har lagt den, at den skal bevares, i vor Frelsers Jesu Kristi almægtige Haand, hvoraf Ingen kan rive os ud, Joh. 10, 28., hvorfor ogsaa Paulus siger Rom. 8: Efterdi vi ved Guds Beslutning ere kaldte, hvo skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Kristo?"

Hvad nu Pontoppidan angaar, da har Forf. aabenbart slet ikke forstaaet, hvad han mener med en „betinget Vished". For vor Forfatter er jo en „betinget Vished" det Samme som Prof. Schmidts Sats om, at en Troende ingen Troesvished kan have om sin Bestandighed. For Pontoppidan derimod er en betinget Vished det Samme som den, St. Paulus havde, da han i Seiersglæde udraabte: „Jeg er vis paa, at Intet skal kunne skille mig fra Guds Kjærlighed i Kristo Jesu", idet nemlig St. Paulus ikke dermed har erklæret, at han havde denne Vished „absolut", altsaa paa anden Maade end i Troen, saaat det nu skulde være ligegyldigt, hvorledes han vandrede, han maatte saa blive salig alligevel. Sagen er, at Pontoppidan paa det anførte Sted, ligesom flere andre Lærere, naar han taler om Troens Vished om sin Salighed og bruger Udtrykket „betinget Vished", selv forklarer det som en Vished, „der er knyttet til Betingelser", d. e. „denne Vished er ikke absolut eller strækker sig saavidt, at man derover skulde lade kristelig Aarvaagenhed fare". Jeg tør her beraabe mig paa, hvad jeg ved en anden Leilighed har udviklet, om hvorledes Troens Vished om Salighed ikke engang kan bevares uden ved Aarvaagenhed og derved, at man forarbeider sin Saliggjørelse med Frygt og Bæven. (Se K. T. 1881 Side 25 flg.)

Imidlertid: hvorlangt det er fra, at Pontoppidan lærer det Samme som det, Forf. mener, nemlig at en Troende ingen Troesvished kan have om sin tilkommende Salighed, det kan baade sees af de Ord, Forf. selv har anført, og maaske endnu klarere af Pontoppidans Prædiken over Rom. 12, 12.: „Om Guds Børns Glæde, forsaavidt den grunder sig paa Saligheds Haab." Ogsaa der lærer han som vi, at Troens Vished om Salighed ikke er absolut, idet den er knyttet til den af Gud satte Orden og Betingelse om Bestandighed indtil Enden. Han siger derfor Side 17: „De, som have Aandens Pant og Fæstepenge eller Førstegrøde, kunne og være visse paa, at den fulde Salighed, som herved loves, ogsaa skal paafølge i sin Tid og ikke slaa dem feil, forstaa: hvis de blive bestandig indtil Enden, da de visselig skulle faa Livsens Krone, og tør aldrig frygte, at Gud rygger sine Løfter. For sig selv og deres eget ubestandige Hjerte maa de vel frygte og derfor vaage og bede samt forarbeide deres Saliggjørelse

med Frygt og Bævelse; men paa Guds Side have de Intet at frygte; thi han er trofast, som har lovet det." Men hvorlangt Pontoppidan er fra at forstaa dette saaledes, som vor Modpart i denne Strid forstaar det, nemlig om Uvished eller ingen Vished, det vil følgende Udtryk vise. Pontoppidan siger nemlig i nævnte Prædiken: „Naar I ret eftertænkte Eders evige, visse, usvigelige Saligheds Forsikring, da maatte det Haab, som reiser sig deraf, være langt mere kraftigt til at virke og opvække Glæde i Eders Hjerter." „Om denne de Udvalgtes Glæde, grundet paa Saligheds Haab og visse Forventelse, er det, jeg fremdeles vil tale.... Sande Kristne kunne kaldes de Allerlyksaligste, ja de eneste ret Lyksalige, og hvorfor det? Fordi deres Haab skal ikke lade dem blive til Skamme evindeligen. Deres Haab skal opfyldes, og det, de have ventet, skal komme i sin Tid.... De Kristnes Haab, som Troens rette Frugt er Saligheds visse Forventelse, hvilken Guds Aand virker i de Troendes Hjerter." „Naar Paulus" (i Tit. 2, 13.) „opregner Virkningerne af den aabenbarede salige Naades Tugt, da heder det fornemmelig: ‚Vi skulle vente paa det salige Haab og den store Guds og vor Frelsers Jesu Kristi Herligheds Aabenbarelse', nemlig til at hente os hjem i de evige Freds Boliger. Dette har Gud lovet, og det kunne vi haabe i Troens Tillid paa ham, som har lovet det; thi hvem er han dog? O! den sanddrue, den almægtige, den gode Gud." „Værer glade i Haabet", forklarer Pontoppidan saaledes: „O Kristne, I kunne jo ikke Andet, I maa jo endelig fryde Eder, ja jubilere og triumfere over al Sorg, saafremt I ellers bruge den Fordel, I have af Haabet, saafremt I ret eftertænke Eders nærværende Naadestand og Eders tilkommende Herlighedsstand. Den første forsikrer Eder om den sidste; og i det Samme, som I forsikres om Himmelen, kunne I jo altid være vel tilfredse paa Jorden, ja ei alene vel tilfredse, det er for Lidet. I bør gaa videre, I bør være glade, lystige og frydefulde Mennesker!" Pontoppidan beraaber sig for dette usvigelige Haab paa de samme Steder som vi, 1 Pet. 1, 5—9 og 1 Joh. 3, 1 og 2. osv., og nævner som „det Tredie og Allertrøsteligste, at Saligheden, som vi haaber paa, er os vis og ufeilbarlig kan ventes*), forstaa af alle dem, som have Aandens Vidnesbyrd, d. e. Guds Børns Kjendetegn, i deres Hjerter." At han, som ovenfor paapeget, siger, at den fulde Salighed skal paafølge, „hvis de blive bestandig indtil Enden", det er en Selvfølge; thi hvis de ikke blive bestandige, saa slipper

*) Udhævet af Pontoppidan.

de jo netop denne Tro, og den, som ikke tror, skal fordømmes. Derfor slutter ogsaa Pontoppidan med følgende Tilraab: „Men nu have vi saamange gjentagne Løfter over Løfter, Forsikringer over Forsikringer. O, saa lader os da tro! lader os haabe og lader os glæde os i Haabet!" Men Tro er jo en sikker Forvisning om det, som haabes, en fast Overbevisning om det, som ikke sees. Ebr. 11.

Hvad endelig Luther angaar, saa ved man, naar man kjender noget til ham, sandelig ikke, enten man skal le eller græde, naar man ser hans Ord anført til Støtte for den Paastand, at en troende Kristen ingen Troesvished kan eller skal have om sin Bestandighed og Salighed. Her maa da det af Forf. anførte Stykke af Luthers Prædiken i Kirkepostillen over Epist. paa Sønd. efter Jul atter og atter gjøre Tjeneste. Men dersom de, der anføre disse Ord, kjender Noget til Luther, ja endog kun opmærksomt og redeligt har læst denne samme Prædiken helt igjennem, saa maa de se, at de har tilskrevet Luther en Mening, som han ikke har. De faa ham til at sige, at man ikke kan have nogen Vished om Saligheden, medens Luthers Ord netop har til Hensigt at minde dem om, at det gjælder at **bevare** denne Vished, og at man derfor maa stride for Troen og ikke henfalde i syndig Sikkerhed; thi dersom man gjør det, saa mister man Troen. Thi da det er en Troens Vished, vi har, og ikke en absolut Viden, saa kan den mistes. (Som St. Paulus siger Rom. 11, 20: „du staar ved Troen; vær ikke hovmodig, men frygt".)

Strax før det citerede Sted siger Luther nemlig: „Dersom En nu tror dette" (som er givet os i Daaben og Sakramentet), „saa maa han frit sige om sig selv, at han er hellig, from, retfærdig og et Guds Barn, vis paa Saligheden, og maa aldeles ikke tvivle paa dette" o. s. v. Luther kjender overhovedet, ligesaalidt som Apostlerne nogen Kristus-Tro, hvori ikke Troen og Haabet paa den virkelige, Opnaaelse af Saligheden er et uadskilleligt Led. „Troen", siger han, „griber det nærværende Ord og den deri belovede fremtidige Guds Gjerning." (IX. 2789.) „Saliggjørelsens Hjelm", siger han et andet Sted, „er intet Andet end Haabet og Forventningen om et andet Liv, som er deroppe i Himlene, for hvis Skyld vi tro paa Kristum og lide Alt, uden hvilket vi ikke kunne udholde alle de Slag, man slaar os.... som St. Paul siger 1 Kor. 15, 10: haabe vi alene paa Kristum i dette Liv, da ere vi de elendigste af alle Mennesker. Og heller ikke jeg selv vilde i mine Levedage komme en Time paa Prædikestolen, om man vilde give mig ti Kongeriger." (IX. 485.)

Derfor siger og Luther i samme Prædiken, hvoraf Forf

har taget sit Citat, i Anledning af den Hellig-Aands Raab i den Troendes Hjerte „Abba Fader“, saaledes: „Dette Raab føler man da, naar Samvittigheden uden al Vaklen og Tvivl fast fortrøster sig og er vis paa, at ikke alene hans Synder ere ham forladte, men ogsaa at han er Guds Barn og vis paa Saligheden og med glad, forvisset Hjerte i al Tillid tør kalde Gud sin kjære Fader. Dette maa han være vis paa, saa at heller ikke hans eget Liv er ham saa vist, og at han før skulde lide al Død, ja Helvede til, før han vilde lade sig det røve eller tvivle derpaa ....

„Der maa vel være en Strid her, saaat Mennesket føler og bekymres for, at han ikke skulde være Guds Barn, og tykkes og føler ogsaa Gud som en vred, streng Dommer over sig, som det skede Hjob og mange Flere. Men i Kampen maa den barnlige Tillid endelig seire, om den end skjælver og bæver, ellers er Alt tabt. .

„Naar nu Kain hører dette, ja saa vil han korse sig med Hænder og Fødder i sin store Ydmyghed og sige: Ak bevare mig Gud for dette store Kjætteri og Formastelse! Skulde jeg fattige Synder være saa hoffærdig og sige, at jeg var Guds Barn? Nei, nei, jeg vil ydmyge mig og erkjende mig for en arm Synder osv. Lad du disse fare og vogt dig for dem som for de største Fiender af den kristelige Tro og af din Salighed.“ Siden viser han, at netop Bekymringen over Syndens Raab i Samvittigheden driver til Gud, saa man i Troen lærer at raabe Abba Fader. Og idet han udvikler de Ord: „Ere de Børn, saa er de og Arvinger ved Kristum“, siger han: „Saa er da Arven her intet Andet end den evige Salighed. Se, saaledes har jeg ofte sagt: Et Kristenmenneske har ved sin Daab og Troen allerede alle Ting, og det bliver ham Alt givet paa engang; kun at han endnu ikke ser det aabenbaret, men det bliver i Troen gjemt til ham, for dette Livs Skyld, som ikke kunde bære saadanne Goders Aabenbarelse. Saaledes siger St. Paul i Rom. 8: I ere allerede salige, dog i Haabet, og se det endnu ikke, men vente derpaa. Item St. Petrus: Eders Salighed er i Himmelen bevaret og beredt Eder, at den skal blive aabenbar paa den yderste Dag.“ (XII. 268 fgg.)

Men, vil man vel indvende, Luther siger dog, at Fremtiden er uvis. Jeg har sagt, i hvilken Mening og i hvilken Interesse Luther siger det. (Jeg vil her ikke lægge Vægt paa, at det anførte Bibelsted af Præd. 9 og de dertil knyttede Bemærkninger ere udeladte i de to sidste i Luthers Levetid udkomne Oversættelser, ligesom han selv senere forkaster den her brugte Vulgatas Oversættelse som falsk og farlig.) Men lad os se, hvad Luther ellers siger om denne Tro paa frem-

tidige Goder, netop hvor han lægger Vægt paa, at de ere fremtidige.

Jeg skal da anføre Følgende af hans Forklaring over Psalme 20, V. 7: „Dette Vers er en Opmuntring til en saare standhaftig Tro.... thi den, der har saa meget Mod, at han understaar sig til at sige: Vi ville glæde os i din Salighed (Heil), han er tillige saare vis paa, at han ikke kan blive forladt.... Saaledes understaar Paulus sig Rom. 8, 38 at sige: Jeg er vis paa osv. og 2 Tim. 1, 12: Jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa osv. Thi den, hvis Hjerte siger: Jeg tror, dens Hjerte siger ogsaa med en ubedragelig Slutning: Jeg er vis paa, at det skal ske saaledes, som jeg tror. Thi Troen, naar den i Sandhed er i Hjertet, bekræfter det, som den tror, saa vist, at den ikke lader sig sige noget Vissere, og den ved det saa aldeles vist, som om det allerede var skeet. Derfor siger han her ikke: Jeg formoder, jeg tænker, eller jeg mærker, men: jeg ved, eller jeg har allerede erfaret, at han skal hjælpe mig, d. e. jeg er fuldkommen vis paa og overbevist derom, ligesom Paulus efter sin Vis, dog i samme Mening pleier at sige.

„Dette er atter en Bevisgrund mod de ugudelige Sofister, som gjøre Guds Naade og Kjærlighed i os ganske uvis for os, idet de snakke om, at det er en stor Forvovenhed, naar man vilde paastaa, at vi visselig elskede Gud eller troede paa Ham, eller at vi ellers vare forsikrede om andre Guds Gjerninger i os. Medens dog Intet er afskyeligere end deres Mening om denne Uvished. Derfor har jeg min Fornøielse over den hebraiske Talemaade, efter hvilken Verbum præteritum (jeg har erkjendt), hvormed Troen anprises, bliver sat sammen med Verbum futurum: Han skal bønhøre, som det, der er blevet troet, forat Munden skal blive stoppet paa alle dem, som tale ondt, og forat de skal vide, at de Guds Gjerninger, som han endnu i Fremtiden har fore med os, af de Troende formedelst Troen maa ansees saaledes, som om de vare nærværende, ja allerede forbigangne. Derfor blive i Spaadommene oftere Verba præterita brugte — især i Hebraisk, ikke alene for Spaadommens Visheds Skyld (som man almindelig siger), men meget mere for derved at vise og lære Troens Natur og Art.“ (IV. 1564 fgg.)

Dog dette faar være nok. Den, som kan ville citere Luther som Vidne for, at en Kristen ikke kan eller skal have Troesvished om sin Bestandighed og Salighed, gjør det nok, hvad saa Luther selv siger.

Dette Svar er blevet meget længere, end jeg havde tænkt, men saa faar det da ogsaa være nok med denne Diskussion i Anledning af

Dietrich og Masius. Er vi lutherske Kristne, saa spørge vi: hvad siger Guds Ord, og hvad siger derfor vor Kirkes Bekjendelse? Skal vi ogsaa spørge, hvad alle de enkelte Lærere i Kirken har sagt, da blive vi aldrig færdige. Det var bedre, vore Modstandere gjorde mere Brug af et virkeligt Stykke af „Børnelærdommen", det nemlig, at den Hellige Skrift skal være den eneste visse og fuldkomne Regel og Rettesnor for vor Tro og vort Liv.

V. Koren.

Et lidet Vidnesbyrd fra Norge fra forrige Aarhundrede.

Biskop i Bergen Friederich Arentz skriver i Aaret 1767 angaaende en Prædiken af Sognepreſt til Ulfsten Johan v. Cappeln:

„Ligeledes havde det været forsigtigere sagt, at alle Syndere har en lige Ubekvemhed (hvilket vel og har været Mandens egentlige Mening) end en lige Bekvemhed til at tage imod Guds Naade, efterdi dette Sidste synes at ophøie Naturens Kræfter i det Aandelige, da dog Naaden er den, som baade maa give at ville og at udrette, at begynde og at fuldkomme den gode Gjerning hos os indtil Kristi Dag."

(„Theol. Tidsskrift for den evang.-lutherske Kirke i Norge". Ny Række. 6te B. 1ste Hefte, S. 145.)

Nogle Slutningsbemærkninger.

Som allerede tidligere bebudet, ophører dette Blad at udkomme herefter. Grunden hertil er den, at vi anser selve Spørgsmaalet om Udvælgelsen for i det Væsentlige at være uddebatteret. Hvad der endnu monne være at imødegaa eller svare paa eller nærmere belyse fra den Side, „Nødtvungent Forsvar" har tilhørt, kan vel se Dagens Lys paa anden Maade. Som det kun var nødtvungent, vi begyndte Udgivelsen af vort Blad, saaledes vil vi heller ikke lade det udgaa længere end nødvendigt. Den hele Strid angaaende Udvælgelsen har staaet for os som utilbørlig og unødvendig, som en Strid, der uden tilstrækkelig Grund var kastet ind i vore Menigheder. Det var kun de voldsomme og ukjærlige Beskyldninger og Domme, man fældte over Missourisynoden og dem af vore Prester, der havde vovet at forsvare Missourisynoden, der gjorde det til Pligt for os at tage til Gjenmæle og fremlægge vort rette Standpunkt i denne Sag.

Vi har ogsaa den Forvisning, at „Nødtvungent Forsvar" har bidraget for nogen Del til, at det verserende Stridspunkt har faaet en noget mere alsidig og upartisk Behandling, end det en Tid lod til, at det skulde faa. Gud se fremdeles i Naade til sin betrængte Kirke iblandt os og lede Hjerterne derhen, at Sandheden maatte seire, og det Skilte kunde bøie sig sammen! Det ske for Jesu Skyld! Amen.

Idet vi saaledes standser med Udgivelsen af dette vort Blad, er det os en Glæde at kunne henlede vort Kirkefolks Opmærksomhed paa et lidet Verk om Udvælgelsen, som nys er udkommet, nemlig:

„Exegetiske og dogmehistoriske Bidrag til den første eller Konkordieformelens Lærttypus om Udvælgelsen. Af Prof. H. G. Stub. Kristiania 1882." Pris 40 Cents. Vil snart blive at erholde hos J. L. Lee, Decorah, Iowa.

Ligesom Undertegnede skylder at takke Prof. Stub, fordi han havde Anledning til at lære dette hans Verk at kjende, medens det endnu blot forelaa som Manuskript, og at gjøre Brug deraf for sine exegetiske Stykker i No. 3 og 4 samt 7 og 8 af dette Blad, saaledes vil han varmt anbefale det til Alle, som ønsker at erholde en grundigere Udlæggelse af de Skriftsteder, der almindelig ansees for Hovedstederne med Hensyn til Læren om Udvælgelsen. At tage al Tanke tilfange under Guds Ord, det burde vi dog Alle først og fremst have for Øie baade under denne og al anden Lærestrid. Det er ogsaa først da, Hjertet finder Fred og kommer til en fuld Troens Forvisning, naar vi med Herrens Profeter kan sige: „Saa siger Herren." Herren velsigne dertil dette af Prof. Stub udgivne Verk!

H. Halvorsen.

Bekjendtgjørelse.

Da ved en Feiltagelse i Expeditionen af Bladet enkelte Abonnenter har faaet 2 Expll. af No. 7 og intet Expl. af No. 8, anmodes saadanne Abonnenter om at underrette Udgiveren derom, saa skal det manglende Nummer strax blive tilsendt.

Det Samme gjælder ogsaa, om der skulde være nogen Feiltagelse begaaet med enkelte andre Nummere af Bladet.

Den hele Aargang (No. 1—12) kan endnu bekommes. For at realisere Oplaget har vi nedsat Prisen til 35 Cts., Porto iberegnet, for en enkelt Aargang. 4 Expll. sendes til hvilkensomhelst Adresse for $1.00. Man henvende sig til Rev. H. Halvorsen, Westby, Wis.

Entered at the post office at Decorah as second-class postal matter.